

Το τέλος του Μικρασιατικού Ελληνισμού

Η γιαγιά μου, η μητέρα του πατέρα μου, λεγόταν Αλεξάνδρα Καλπάκα και ήταν γεννημένη στο Αϊβαλί. Οι γονείς της ήταν Αϊβαλιώτες, γέννημα θρέμμα. Ζούσαν στο Αϊβαλί πάρα πολύ καλά, γιατί δεν υπήρχαν καθόλου Τούρκοι. Μιλούσαν ελληνικά, υπήρχαν μόνο ελληνικά σχολεία, μόνο ελληνικές εκκλησίες και η ζωή ήταν πολύ αρμονική με τους Τούρκους της περιοχής, έξω από το Αϊβαλί, όμως, τα πράγματα ήταν διαφορετικά. Οι γονείς της γιαγιάς μου είχαν πολλά κτήματα με ελιές και εκτός από αυτά είχαν και την προίκα της μητέρας της που ήταν εξίσου μεγάλες εκτάσεις κτημάτων. Ο πατέρας της γιαγιάς μου είχε ακόμη ένα ελαιοτριβείο και εκμεταλλευόταν την παραγωγή της ελιάς και ένα σαπωνοποιείο. Όταν άρχισε ο πόλεμος, η ζωή άρχισε να γίνεται δύσκολη. Οι Τούρκοι ήθελαν να στρατολογούν και Έλληνες που μπορεί να πήγαιναν στον στρατό, για να πολεμήσουν όχι μόνο εναντίον των Ελλήνων, αλλά και εναντίον άλλων εθνοτήτων με τις οποίες είχε διαφορές η Τουρκία τότε. Έτσι οι ντόπιοι που ήταν σε στρατεύσιμη ηλικία, προσπαθούσαν να κρύβονται ή να φεύγουν! Ο πατέρας της γιαγιάς μου ήταν μεγάλος και δεν υπήρχε περίπτωση να τον στρατολογήσουν, αλλά είχε διαφορές με έναν Τούρκο πασά για την εκμετάλλευση των τουρκικών κτημάτων ελιάς. Θα γινόταν κάποιος πλειστηριασμός για το ποιος θα μπορούσε να εκμεταλλευθεί τα κρατικά κτήματα και θα απέδιδε στο κράτος την ανάλογη σοδειά. Έτσι, ο πατέρας της γιαγιάς μου πήρε την εκμετάλλευση των κτημάτων αυτών, διότι είχε τα περισσότερα κτήματα από τους υπόλοιπους, όμως ο πασάς, επειδή ήθελε και εκείνος τα κτήματα, ήταν πολύ θυμωμένος μαζί του. Γι' αυτό αποφάσισε να τον δολοφονήσει κι έτσι έβαλε κάποιον να τον σκοτώσει, όμως, ο πατέρας του παραλίγο δολοφόνου, το είπε στον πατέρα της γιαγιάς μου. Την ίδια στιγμή που το έμαθε αποφάσισε να φύγει από τ' Αϊβαλί, αποχαιρέτησε την οικογένειά του και έφυγε με προορισμό τη Μυτιλήνη. Ο πόλεμος ήταν ακόμα σε εξέλιξη, γι' αυτό οι Τούρκοι έδιωξαν όλους τους Έλληνες των παράλιων πόλεων προς το εσωτερικό, έτσι ώστε να μην μπορούν να επικοινωνούν με τους Έλληνες που ζούσαν απέναντι. Έτσι, λοιπόν, η γιαγιά μου με τη μητέρα της, τα

αδέλφια της και τη γιαγιά της, έβαλαν όσα πράγματα μπορούσαν πάνω σε έναν αραμπά (αμάξι που το σέρνουν βόδια) και ξεκίνησαν να πηγαίνουν προς το εσωτερικό της Τουρκίας, χωρίς όμως να ξέρουν πού θα τους πάνε. Τελικά, έφτασαν έως το Μπαλού Κεσίρ, μια μικρή πόλη που ζούσαν και πολλοί Τούρκοι αλλά υπήρχαν και μερικοί Έλληνες. Κατάφεραν να βρουν ένα σπίτι. Εκεί ζούσαν πολύ φτωχικά, πολύ περιορισμένα, με ανέχεια και για να μπορέσουν να ανταπεξέλθουν στις ανάγκες της διαβίωσής τους, πούλησαν πάρα πολλά κομμάτια σεντόνια, μαξιλαροθήκες και ασπροκεντήματα. Εκεί έμειναν περίπου δέκα μήνες. Είχε έρθει, πια, η εποχή που έπρεπε να μαζέψουν τις ελιές, και τότε επειδή όλοι οι κάτοικοι των παράλιων περιοχών είχαν φύγει, δεν υπήρχαν άνθρωποι να μαζέψουν τις ελιές και γι' αυτό έβγαλαν ένα φαρμάνι πωρ, όποια γυναίκα μπορούσε να μαζέψει ελιές, μπορούσε να γυρίσει στο Αϊβαλί. Τότε η οικογένεια της γιαγιάς μου κατάφεραν να γυρίσουν πίσω με σκοπό να βοηθήσουν στο μάζεμα των ελιών. Η ζωή, όμως, εξακολουθούσε να παραμένει δύσκολη, καθώς πουλούσαν ό,τι μπορούσαν για να ζήσουν και έκαναν τα πάντα για να εξασφαλίζουν το φαγητό τους. Σιγά-σιγά πέρασαν τα χρόνια και ήρθε το 1919, όταν δηλαδή ήρθε ο ελληνικός στρατός στα παράλια της Μικράς Ασίας. Τότε ξανάρχισε η καλή ζωή και τότε ξαναγύρισε ο πατέρας της γιαγιάς μου, που τόσα χρόνια δεν ήξερε κανείς τους τι είχε κάνει, αν ζούσε και πού είχε πάει. Ο ίδιος βέβαια είχε φτάσει ως τον Πειραιά και εκεί είχε φτιάξει ένα εργοστάσιο σαπυνοποιίας και μέσα σε πέντε χρόνια είχε κάνει μεγάλη παραγωγή, έστελνε σαπούνια μέχρι και στη Μασσαλία, με δική του φίρμα. Λόγω των εξελίξεων, όμως, διέλυσε το εργοστάσιο και γύρισε πίσω στην πατρίδα του. Η χαρά της στιγμής της συνάντησης ήταν απεριγράπτη, διότι ούτε εκείνος γνώριζε τι είχε απογίνει η οικογένειά του, ούτε εκείνη δεν είχε νέα του τόσα χρόνια. Για μερικά χρόνια, πάλι ζούσαν ευτυχισμένοι. Ήταν όλοι πολύ χαρούμενοι που γύρισε ο σύζυγος και πατέρας και που μπήκε ο ελληνικός στρατός. Δυστυχώς, όμως, αυτό κράτησε τρία, ζήτημα τέσσερα χρόνια!

Αυτά τα τρία, τέσσερα χρόνια έζησαν πάρα πολύ ευτυχισμένα, άνοιξαν πάλι τα εργοστάσια, άνοιξαν τα σχολεία και η ζωή γενικότερα κυλούσε αρμονικά. Όμως γύρω στις 15 Αυγούστου του 1922, έσπασε το μέτωπο και οι Έλληνες άρχισαν να υποχωρούν. Μάλιστα, στο Αϊβαλί ο πρώτος που γύρισε από τον ελληνικό στρατό ήταν ο Πάνος Βαλσαμάκης, ο οποίος μόλις γύρισε στο Αϊβαλί άρχισε να λέει στους συμπατριώτες του να φύγουν, γιατί το ελληνικό μέτωπο είχε σπάσει και έρχονταν οι Τούρκοι να τους σκοτώσουν όλους. Ο κόσμος, βέβαια, δεν τον πίστευε και νόμισαν μάλιστα πως τρελάθηκε, διότι ήταν τόσες πολλές οι νίκες του ελληνικού στρατού μέχρι τότε που δεν πίστευαν πως θα υποχωρήσουν. Δυστυχώς, όμως, αυτή ήταν η αλήθεια! Μια μέρα, λοιπόν, προς το τέλος του Αυγούστου, ξύπνησαν ένα πρωί και είδαν στα ανατολικά του Αϊβαλιού, πάνω στους λόφους κανόνια. Όταν τα είδαν συνειδητοποίησαν πως ο Πάνος έλεγε αλήθεια. Τότε μαζί με τον μητροπολίτη ετοίμασαν οι προύχοντες του Αϊβαλιού όλα τα καλούδια που είχε το μέρος και τα πήγαν στον αρχιστράτηγο των Τούρκων, για να τον καλωσορίσουν. Εκείνος δεν έδωσε καμία σημασία και ύστερα από δυο-τρεις μέρες έδωσαν διαταγή ότι πρέπει να εκκενώσουν το Αϊβαλί μέσα σε μια εβδομάδα το πολύ. Να αδειάσει, να πάνε πού; Πώς; Ούτε

πλοία υπήρχαν, ούτε τίποτα! Αρχικά τους είπαν να πάρουν μαζί τους ό,τι ήθελαν, όμως τι να πρωτοπάρει κανείς από ένα σπίτι, κανείς δεν ήξερε πώς θα φύγουν. Έτσι, λοιπόν, κατέβασαν τις κουρτίνες, που ήταν τεράστιες και έβαλαν εκεί ό,τι ήθελαν να πάρουν μαζί τους, με την εντύπωση ότι θα έφευγαν πάλι με κανέναν αραμπά. Όμως την επόμενη μέρα ξαναέβγαλαν διαταγή ότι θα έρχονταν πλοία, για να τους πάρουν και ότι έπρεπε να πάρουν μαζί ό,τι μπορούσαν να σηκώσουν στα χέρια τους. Τι να πρωτοπάρεις; Τι να πρωτοδιαλέξεις μέσα σε τόσα πλούτη και τόσα πράγματα που να μπορείς μόνο να σηκώσεις στα χέρια! Γνώριζαν, λοιπόν, πως οι Τούρκοι εάν έβλεπαν κάποιο κόσμημα θα τους το έκλεβαν, γι' αυτό η μητέρα της γιαγιάς μου πήρε ένα, ένα κόσμημα και το τύλιγε με κλωστές, ώστε να φαίνονται πως ήταν κουβάρια και να μην τους τα πάρουν. Καθώς πήγαιναν να φύγουν περνούσαν από το τελωνείο και εκεί ό,τι έβλεπαν πάνω τους, τους το έπαιρναν και αν έβλεπαν και καμιά ωραία κοπέλα την κρατούσαν κι αυτή ή κανέναν νεαρό άνδρα τον έπαιρναν ως αιχμάλωτο. Η γιαγιά μου και η οικογένειά της φορτώθηκαν με τα πράγματά τους και έφυγαν από το σπίτι τους! Φτάσανε, λοιπόν, στο λιμάνι όπου είχαν έρθει πλοία, για να πάρουν τους Αϊβαλιώτες, στους οποίους πριν μπουν στα πλοία γινόταν εξονυχιστικός έλεγχος. Επικρατούσε ένα χάος, όλοι προσπαθούσαν να μπουν όλο και πιο γρήγορα στα πλοία να γλιτώσουν! Ευτυχώς στο Αϊβαλί δεν υπήρξαν βιαιότητες όπως στη Σμύρνη. Για να μην περάσουν από τον έλεγχο τον κανονικό, μπορούσαν να φτάσουν στο λιμάνι για να μπουν στα πλοία και από μικρά δρομάκια που κατέληγαν εκεί, αλλά και αυτά τα φύλαγαν στρατιώτες οι οποίοι, αν έδινες μπαξίσι, σε άφηναν να περάσεις. Έτσι, πήγαν σε έναν από τους στρατιώτες και παζάρεψαν, για να τους αφήσει να περάσουν και εκείνος τους είπε πως θα τους άφηνε το βράδυ, για να μην τους έβλεπε κανείς. Ξαναπήγαν, λοιπόν, το βράδυ για να περάσουν, αλλά ο στρατιώτης που του είχαν δώσει το μπαξίσι είχε φύγει από εκεί. Ύστερα από κάποιες μέρες προσπάθειας για διαφυγή κατάφεραν να μπουν σε ένα πλοίο και να φύγουν!

Το βαπόρι αυτό είχε ως προορισμό τη Μυτιλήνη. Έμειναν για ένα σχετικά μικρό χρονικό διάστημα εκεί και ύστερα αποφάσισαν να πάνε σε ένα χωριό της Λέσβου, το Μανταμάδο, για να καταφέρουν να καλλιεργήσουν, έτσι ώστε να κάνουν καλύτερη τη ζωή τους, καθώς δεν τους δέχονταν και πολύ οι ντόπιοι, διότι τους θεωρούσαν ξένους και επικίνδυνους. Ύστερα από έναν περίπου χρόνο η οικογένεια μεταφέρθηκε στη Θεσσαλονίκη, για να ζήσουν μια αρμονική ζωή!

Αυτοί ήταν οι τελευταίοι Έλληνες που έζησαν στη Μ. Ασία!

Νιώθω τυχερή που έχω προγόνους Μικρασιάτες, καθώς ήταν σπουδαίοι άνθρωποι και πραγματικά νιώθω περήφανη, διότι παρά τις βιαιότητες που πέρασαν, πολλοί από αυτούς κατάφεραν να διαπρέψουν στη ζωή τους. Μέσα σε αυτούς ήταν και η γιαγιά μου, η οποία εκεί που ζούσε μέσα στη χλιδή και τα πλούτη έμεινε με έναν σάκο στο χέρι και παρόλ' αυτά κατάφερε και έζησε, αντιμετώπισε τις δυσκολίες και μάλιστα πραγματοποίησε το όνειρό της, που ήταν να γίνει δασκάλα και να έχει το δικό της σχολείο!!!

Αλεξάνδρα Σπανού, Γ2